

อี มิหิพลของ ลมมวลชน ที่มีต่อ เยาวชน

วิเคราะห์เชิงทฤษฎี

สรรค์วี ชาชีวะ

พัฒนาดี ชูโต

คณะกรรมการศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

เป็นเรื่องที่กล่าวกันมานานแล้วถึงอิทธิพลของสื่อมวลชนที่มีต่อเยาวชน โดยมักปรากฏเป็นข่าวพาดหัวหนังสือพิมพ์อยู่บ่อยครั้ง เช่น เด็กนักเรียนกระโดดศึกตาย เพราะเลียนแบบจากภาพในตรรษ์ปุ่นทางโทรทัศน์ เด็กสาวตามฆ่าผู้ชายที่พยาภานั่นเป็นเรื่องเลียนแบบจากภาพในตรรษ์ฟรัง เป็นต้น จนเป็นผลให้เกิดการวิพากษ์วิจารณ์การจัดสัมมนา ถึงอิทธิพลของสื่อมวลชน ติดตาม Mao-tse-tung มากน้อย และแม้แต่สื่อมวลชนบางประเภท เช่น โทรทัศน์ก็ได้รับฉายาว่าเป็น “พี่เลี้ยงอิเล็กทรอนิกส์” ที่คอยสอนสั่งให้เด็กกระทำตามโดยไม่รู้ตัว”¹ อิทธิพลของสื่อมวลชนที่มีการอภิปรายกันมากว่ามีผลต่อเยาวชน ก็คือ อิทธิพลจากเนื้อหาของสื่อในเรื่องของอาชญากรรม และความรุนแรง (crime and violence) และการหนีจากโลกของความเป็นจริง (Escapist) โดยมีผู้กล่าวว่า สื่อมวลชนจะทำให้เยาวชนมีความก้าวร้าวเลียนแบบจากภาพที่เห็นทางโทรทัศน์ หรือเยาวชนอยู่ในโลกของสิ่งที่ไม่เป็นจริงและปฏิเสธโลกที่เป็นจริง ดังนั้น บทความเรื่องนี้จึงมุ่งชี้ประเด็นในเรื่องอิทธิพลของสื่อมวลชนที่มีต่อเยาวชนบางแห่ง โดยเป็นทวิเคราะห์เชิงทฤษฎี แต่จะไม่นำเสนอผลจากการวิจัยที่เกิดขึ้นในประเทศไทย อย่างไรก็ตาม แม้จะเน้นในเชิงทฤษฎี แต่แนวความคิดบางประการย้อมครอบคำความบางข้อที่นำเสนอในเรื่องอิทธิพลของสื่อมวลชนได้บ้างพอสมควร

ก่อนที่จะกล่าวถึงรายละเอียดในเรื่อง “อิทธิพลของสื่อมวลชน” มีข้อที่ควรพิจารณา ก็คือ 1) ระดับการวิเคราะห์ ในบทความนี้จะเป็นการวิเคราะห์ในระดับบุคคล คือ ระดับบุคคล (Individual level) ไม่รวมถึงระดับระหว่างบุคคล (Interpersonal level) และระดับนหากาค (Aggregate level)² 2) คำว่า “อิทธิพล” (Influence) ในที่นี้ หมายถึง³ การที่สื่อมวลชน ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นกับบุคคลที่เป็นผู้รับสาร ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงขึ้นกับบุคคลที่เป็นผู้รับสาร ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงความรู้ (Knowledge) ทัศนคติ (Attitudes) และพฤติกรรมของคน (Behavior) และ 3) “สื่อมวลชน” หมายถึง สื่อที่เข้าถึงกันลุ่มชนในสังคม

จำนวนมาก มีบุคลากร และอุปกรณ์ที่สามารถผลิต และส่งสารได้ด้วยตัวเอง ได้แก่หนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ และภาพบนจอ

สำหรับแนวความคิด ในเรื่องอิทธิพลของสื่อมวลชน ที่มีต่อบุคคลนั้น เริ่มมาตั้งแต่ในปี ค.ศ.1930 โดยมีชื่อเรียกแนวความคิดนี้叫 *One-step flow of communication*, Hypodermic needle Model, Bullet Theory หรือ Triggering Effect⁴ กล่าวคือ บุคคลในฐานะผู้รับสารจะได้รับอิทธิพลโดยตรงจากสื่อมวลชน และไม่มีการต่อต้านจากผู้รับสาร เพราะฉะนั้นตามแนวความคิดนี้ เยาวชนจะได้รับอิทธิพลจากสื่อมวลชนโดยตรง และเกิดการเปลี่ยนแปลงในทุก ๆ ด้าน เช่น ถ้าคุณโฆษณาเชื้อรา ตามคำโฆษณาทุกประการ ต่อมานewsความคิดนี้กลับเปลี่ยนไปเป็นว่า สื่อมวลชนมีอิทธิพลลดน้อยลง เมื่อ Paul F. Lazarsfeld ทำการศึกษาตามทฤษฎี Hypodermic needle model นี้ในปี ค.ศ.1940⁵ จากการเลือกตั้งประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกา พบว่า การกระจายข่าวสารจะเกิดขึ้นสองชั้นห่วงโซ่จากสื่อมวลชนไปยังผู้นำความคิดเห็น (Opinion Leader)⁶ จังหวะหนึ่ง และจากผู้นำความคิดเห็นไปยังบุคคลอีกจังหวะหนึ่ง ซึ่งเรียกแนวความคิดนี้ว่า การสื่อสารสองชั้นห่วง (Two-step flow of communication) จะเห็นได้ว่า แนวความคิดนี้ให้ความสำคัญในเรื่องอิทธิพลของการสื่อสารระหว่างบุคคล (Interpersonal Communication) โดยผ่านสื่อบุคคล (Interpersonal Channel) คือผู้นำความคิดเห็นมากกว่าอิทธิพลของสื่อมวลชน ดังนั้น ถ้าพิจารณา ตามแนวความคิด การสื่อสารสองชั้นห่วงนี้ การที่เยาวชนยอมรับเอาการกระทำการตามกฎหมายหรือไม่ ได้แก่ การเดินร่วมจังหวะใหม่ ๆ เป็นต้น เยาวชนจะทำความก้าวต่อเมื่อมีผู้นำความคิดเห็นในกลุ่มชักจูงให้กระทำการ ไม่ได้เป็นเพียงกฎหมายหรือนิยามของคน แต่เป็นการกระทำการตามที่ผู้นำความคิดเห็นนั้นกำหนด ไม่ได้เป็นเพียงความคิดเห็นที่มีต่อตัวเอง แต่เป็นความคิดเห็นที่มีต่อสังคม อย่างไรก็ตาม แนวความคิดนี้ยังมีข้อโต้แย้ง โดยในระยะหลังมีผู้ทำการศึกษาต่อและพบว่า การสื่อสารมีหลายจังหวะ (Multi-step flow of Communication)⁷ คือจากสื่อมวลชนมายังบุคคล

โดยตรง และมีการส่งต่อกันไปเป็นทอด ๆ ไม่จบสิ้น นอกจากรู้สึกว่าการค้นพบว่าสื่อมวลชนช่วยให้คนตระหนัก (awareness) ในข่าวสารต่าง ๆ และสื่อบุคคลมีอิทธิพลในการโน้มน้าวใจให้บุคคลเปลี่ยนแปลงทัศนคติ (attitudes)⁸ นอกจากนี้ ก็มีการศึกษาในเรื่องความสัมพันธ์ทางสังคมกับกลุ่มอ้างอิง (Reference Group) ซึ่งกลุ่มนี้จะเป็นบุคคลที่เป็นผู้นำความคิดเห็นสำหรับบุคคลอื่นได้จึงก่อให้เกิด ทฤษฎีความสัมพันธ์ทางสังคม (The Social Relationships Theory)⁹ เพราะฉะนั้น การที่เยาวชน อ่านหนังสือพิมพ์ พงวิทยุ ดูโทรทัศน์ ย่อมทำให้เยาวชนตระหนักรู้ถึงเหตุการณ์หรือเรื่องราวที่ส่งผ่านสื่อมวลชนมากกว่าการที่เยาวชนจะเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม เพราะสารจากสื่อมวลชนดังกล่าว ส่วนใหญ่ อ้างอิง ซึ่งอาจเป็นเพื่อน พี่แม่ ญาติพี่น้อง กรุฯ ที่มีอิทธิพลในการเป็นผู้นำความคิดเห็นจึงทำให้เยาวชนเปลี่ยนแปลง ทัศนคติ และบมองรับในลิ่งต่าง ๆ จนแสดงพฤติกรรมออกมาได้ กลุ่มอ้างอิงจึงเป็นกลุ่มที่สำคัญมากในการกำหนดพฤติกรรมของเยาวชน

ในระยะที่มีการศึกษาแนวความคิดในเรื่อง การสื่อสารจังหวะเดียวนั้นก็มีผู้นำทฤษฎีทางจิตวิทยามาศึกษาอิทธิพลของสื่อมวลชน โดยนำเอาทฤษฎีสิ่งรู้-การตอบสนอง (Stimulus-Response)¹⁰ มาพิจารณาพฤติกรรมของคน และพบว่าอิทธิพลของสื่อมวลชนที่มีต่อนักเรียน จะแตกต่างกันไปตามลักษณะของผู้รับสารแต่ละคน โดยเขียนเป็นหลักการได้ดังนี้

CAUSE - (INTERVENING PROCESS)-EFFECT

CAUSE นายถึง สารหรือเนื้อหาที่ส่งจากสื่อมวลชน อันเป็นสิ่งเร้าไปยังผู้รับสาร **EFFECT** นายถึง ปฏิกิริยา หรือผลตอบสนองที่ผู้รับสารมีต่อสาร และ **INTERVENING PROCESS** นายถึง กระบวนการแทรกอันได้แก่ ลักษณะความแตกต่างของแต่ละบุคคล คือ การเลือกสนใจ (Selective Attention) และการเลือกรับรู้ (Selective Perception) ทฤษฎีนี้

เรียกว่า ทฤษฎีความแตกต่างของบุคคล (The Individual Differences Theory) ซึ่ง Klapper¹¹ ได้เสนอแนวความคิดเพิ่มเติมว่า บุคคลจะมีกระบวนการเลือกสรรของตนเอง (Selectivity Process) คือ บุคคลจะเลือกปฏิรับสาร (Selective Exposure) ที่ตรงกับความคิดเห็นที่มีอยู่ก่อนแล้วของเข้า เลือกรับรู้ (Selective Perception) เนพาระสารที่มีความหมายสอดคล้องกับความคิดเห็นของเข้า รวมทั้งเลือกที่จะเก็บรักษาสาร (Selective Retention) ที่สอดคล้องกับความคิดมากกว่าสิ่งที่ไม่เห็นด้วย

จากทฤษฎีนี้เมื่อนำมาพิจารณาถึงเยาวชน ก็จะพบว่า เยาวชนนั้นก็ย่อมจะมีความแตกต่างของบุคคลอยู่เช่นกัน กล่าวคือ เยาวชนอาจจะเปิดดูโทรทัศน์เฉพาะเวลาที่มีภาพ演ตรรื่นกำลังภายใน เลือกรับรู้เฉพาะเรื่องที่ตัวเอกอาจชนะศัตรู เป็นต้น โดยกระบวนการเลือกของเยาวชนในแต่ละขั้นตอนนั้นต้องสอดคล้องกับความคิดที่มีอยู่ก่อนแล้วของเข้า เพราะฉะนั้นถ้าสื่อมวลชนจะมีอิทธิพลต่อเยาวชนได้ ก็ย่อมเกิดจากความแตกต่างของบุคคลทั้งในเรื่องกระบวนการเลือกสรร และความคิดที่มีอยู่ก่อน (Predisposition) เป็นปัจจัยสำคัญ

นอกจากจะนำเอาทฤษฎีทางด้านจิตวิทยามาปรับเข้ากับแนวความคิดทางด้านการสื่อสารแล้ว ก็มีอีกทฤษฎีหนึ่ง คือ ทฤษฎีคำตั้งขั้นทางสังคม (Social Cate-

gories Theory)¹² ซึ่งมีรากฐานมาจากทฤษฎีทางด้านสังคมวิทยา ทฤษฎีนี้อธิบายว่า พฤติกรรมของบุคคล เช่น การอ่านหนังสือพิมพ์ การฟังวิทยุ การดูโทรทัศน์ เกี่ยวข้องกับลักษณะต่าง ๆ ของบุคคล ได้แก่ อายุ เพศ ระดับรายได้ การศึกษา ที่อยู่อาศัยในเมือง หรือชนบท และศาสนา เป็นต้น ซึ่งลักษณะเหล่านี้สามารถอธิบาย เป็นกลุ่ม ๆ ได้ คือ บุคคลที่มีพฤติกรรมคล้ายคลึงกัน มักจะอยู่ในกลุ่มเดียวกัน ดังนั้น บุคคลที่อยู่ในลำดับช่วงเดียวกันทางสังคมเดียวกันจะเลือกรับเนื้อหาของสาร และตอบสนองต่อเนื้อหาของสารในแบบเดียวกัน เพราะฉะนั้น เมื่อพิจารณาถึงเด็กหรือเยาวชนที่เปิดรับสื่อมวลชน ประเภทต่าง ๆ จะพบว่า การที่เยาวชนแต่งกายตามแบบวัฒนธรรมตะวันตก โดยครูปแบบจากหนังสือพิมพ์ หรือนิยายสารนั้น และมีการแต่งกายที่คล้ายคลึงกัน เป็นกลุ่ม ๆ ทั้งนี้เนื่องจากว่าเยาวชนเหล่านั้นอยู่ในวัยเดียวกัน มีระดับการศึกษาเท่า ๆ กัน หรือการที่เด็กชายชอบการผจญภัย และชอบภาพยนตร์ประเภทนี้ จะต่างจากเด็กหญิง ที่ชอบภาพยนตร์ประเภทนี้น้อยกว่า ทั้งนี้เป็น เพราะความแตกต่างระหว่างเพศ เป็นต้น อิทธิพลของสื่อมวลชน จึงต้องแบ่งไปตามลำดับชั้นทางสังคมที่ไม่เหมือนกัน

หลังจากที่ได้มีการวิจัยในทฤษฎีดังกล่าวข้างต้นทั้งทฤษฎีความแตกต่างของบุคคล ทฤษฎีลำดับชั้นทางสังคม และทฤษฎีความสัมพันธ์ทางสังคม การศึกษาอิทธิพลของสื่อมวลชนที่มีต่อนบุคคล ในระยะต่อมา ได้นำเอาทฤษฎีทางด้านจิตวิทยาสังคมมาปรับเข้ากับแนวความคิดทางด้านการสื่อสารและเรียกทฤษฎีนี้ว่า ทฤษฎีวรรثต์ฐานทางวัฒนธรรม¹³ (The Cultural Norms Theory) และสำหรับทฤษฎีนี้สามารถสรุปอิทธิพลของสื่อมวลชนที่มีต่อนบุคคลได้แตกต่างเป็นหลายประการดังนี้ ประการที่ 1 เนื้อหาจากสื่อมวลชน สามารถเป็นแรงกระตุ้น สำหรับแบบแผนที่บุคคลปฏิบัติกันอยู่โดยที่สามารถทำให้บุคคล เชื่อว่าสิ่งที่เขายังปฏิบัติอยู่นั้น เป็นสิ่งที่ยอมรับของสังคม ประการที่ 2 สื่อมวลชน

สามารถสร้างความเชื่อมั่นใหม่ ๆ ได้สำหรับเรื่องที่บุคคลนี้ประสบการณ์ในเรื่องนั้นมาเพียงเล็กน้อย ประการที่ 3 สื่อมวลชนสามารถเปลี่ยนแปลงบรรทัดฐาน และอาจเปลี่ยนแปลงความประพฤติของบุคคลจากรูปแบบหนึ่งไปอีกรูปแบบหนึ่งได้ โดยสื่อมวลชนจะแนะนำทางสำหรับการกระทำที่สังคมยอมรับและให้การสนับสนุน โดยผ่านผู้แสดงตามรายการต่าง ๆ ประการที่ 4 สื่อมวลชนสามารถสร้างบรรทัดฐานใหม่ให้กับบุคคลได้ ถ้าบรรทัดฐานนั้นไม่ขัดกับบรรทัดฐานทางวัฒนธรรมของสังคมอย่างไรก็ตาม สื่อมวลชนไม่สามารถเปลี่ยนพฤติกรรมที่สำคัญอันเป็นผลจากบรรทัดฐานของสถาบันที่มีมาช้านานได้ ตรงกันข้าม สื่อมวลชนยังเป็นแรงเสริมสถานภาพเดิม (status quo) มากกว่าที่จะสร้างบรรทัดฐานขึ้นใหม่ จากแนวความคิดนี้ เมื่อนำมาพิจารณาอิทธิพลของสื่อมวลชนที่มีต่อเยาวชน จะพบว่า สื่อทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงบางอย่าง เช่น แฟชั่น การเต้นรำ ซึ่งเป็นสิ่งใหม่ ๆ ได้ แต่การเปลี่ยนแปลงนั้นก็จะหลีกเลี่ยงค่านิยม หรือบรรทัดฐาน ที่มีรากฐานอยู่ในสังคมมาช้านานแล้ว เช่น การกระทำที่ขัดกับหลักทางศีลธรรม เป็นต้น

ประเด็นความสนใจในเรื่องอิทธิพลของสื่อมวลชนในระยะต่อมาได้มุ่งไปที่ระดับความรุนแรงของเนื้อหาที่ได้จากภาพยนตร์ โทรทัศน์ และสื่ออื่น ๆ โดยมีข้อสมมติฐานที่สำคัญจากทฤษฎี 4 ทฤษฎีด้วยกัน ได้แก่¹⁴ ทฤษฎีลดหรือทดแทนความก้าวร้าว (Catharsis theory) ทฤษฎีการนำไปสู่ความก้าวร้าว (Aggressive cues theory) ทฤษฎีการเรียนรู้ด้วยการสังเกต (Observational learning theory) และทฤษฎีแรงเสริมบ้ำ (Reinforcement theory) ซึ่งพัฒนาสูตรในแต่ละทฤษฎีได้ดังนี้

ทฤษฎีลดหรือทดแทนความก้าวร้าว (Catharsis theory)¹⁵ มีข้อทำนายว่าการเปิดรับเนื้อหาที่มีความรุนแรงจากสื่อมวลชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งโทรทัศน์จะลดพฤติกรรมรุนแรง เพราะจะช่วยลดความรู้สึกมุ่งร้ายหรือความผิดหวังของบุคคลนั้น (hostility or frustration) Feshbach และ Singer เสนอแนวความคิดที่

ว่า บุคคลที่เป็นชนชั้นต่ำ จะมีความต้องการลดความก้าวร้าวมากกว่าบุคคลชั้นกลาง ทั้งนี้ เพราะ กระบวนการสังคมประพฤติ (Socialization) ในครอบครัวจะสอนให้เด็กในกลุ่มนี้ชั้นกลาง มีความพร้อมที่จะควบคุมแรงกระตุ้นในเรื่องความก้าวร้าว แต่เด็กที่อยู่ในกลุ่มนี้ชั้นต่ำ กระบวนการสังคมประพฤติดังกล่าว ไม่อาจทำให้เด็กมีการพัฒนาภายในจิตใจสำหรับการควบคุมความก้าวร้าวได้ ดังนั้น การที่จะควบคุมความก้าวร้าว จึงต้องมาจากการปัจจัยภายนอก ซึ่งก็คือโทรศัพท์มือถือ เนื่องจากโทรศัพท์มือถือเป็นเครื่องที่มีความรุนแรงจะเป็นประโยชน์กับเยาวชน เช่น ภาพนิทรรศ์อาชญากรรม ภาพนิทรรศ์สงคราม จะช่วยเยาวชนปลดปล่อยจิตใจในเรื่องความผิดหวัง ความโกรธแค้น ที่เขาได้รับจากชีวิตประจำวัน อย่างไรก็ตาม ประเด็นสำคัญสำหรับทฤษฎีนี้ก็คือ อิทธิพลของสื่อมวลชนจะเกิดขึ้นต่อเมื่อบุคคลมีการสะสานความผิดหวัง หรือความผู้งุ่นร้ายมาก่อน เช่น ถ้าเยาวชนเป็นผู้ที่มีความผิดหวัง หรือต้องการแก้แค้นเพื่อนมาก ๆ เมื่อตุภพนิทรรศ์ในประเภทที่มีการแก้แค้นแล้ว ก็จะช่วยให้เยาวชนเลิกคิดแก้แค้นได้ เพราะได้รับความรู้สึกไปกับภาพนิทรรศ์เรื่องนั้นแล้ว

ในการทรงข้ามกับทฤษฎีลดหรือทดแทนความก้าวร้าว ก็คือทฤษฎีการนำไปสู่ความก้าวร้าว (Aggressive-cues theory)¹⁶ มีข้อสมมติฐานว่า การเปิดรับต่อสิ่งเร้าที่ก้าวร้าว จะเพิ่มระดับการกระตุ้นทางกายภาพและอารมณ์ในบุคคล ซึ่งจะเป็นผลให้เกิดพฤติกรรมก้าวร้าว โดยมีเงื่อนไขอยู่ที่ 1) ความรู้สึกผิดหวัง (frustration) ในเวลาที่บุคคลเปิดรับต่อสิ่งเร้าที่ก้าวร้าว 2) วิธีการที่ความรุนแรงนั้นปรากฏ กล่าวคือ ถ้าวิธีการรุนแรงนั้นเป็นไปเพื่อให้เกิดความยุติธรรม ผู้รับสารจะรับวิธีการเช่นนี้ได้ และสามารถนำวิธีการไปเป็นพฤติกรรมของตนเองได้ 3) ความค้ายกเลึ่งของสถานการณ์ที่เปิดรับจากสื่อมวลชนกับสถานการณ์ความเป็นจริงที่ผู้รับต้องการเอามะ เช่น เด็กผู้หญิง ที่ถูกข่มขืน แล้วไปพบแพทย์เรื่อง “ลิปสติก” ที่แสดงถึงวิธีการแก้แค้นของผู้แสดง

หญิงในเรื่องซึ่งถูกผู้ชายข่มขืน โดยตามไปมาหนึ้น จะรู้สึกว่าสถานการณ์ในเรื่องค้ายกเลึ่งกับชีวิตของคน จึงเดินแบบวิธีการที่ผู้แสดงในเรื่องนั้นใช้มาเป็นพฤติกรรมของคน เป็นต้น

ปัจจัยที่เชื่อว่าเป็นเงื่อนไขที่ทำให้การตอบสนองด้วยความก้าวร้าวลดลงก็คือ การยับยั้ง (Inhibition)¹⁷ เช่น ภาพการต่อสู้ด้วยความรุนแรงนั้นจะนำความสนใจของผู้ดูไปยังความเจ็บปวดของผู้เคราะห์ร้ายในภาพ เพราะจะเป็นการสร้างความรู้สึกให้ผู้ดูคิดถึงความเจ็บปวด ความทุกข์ที่ผู้อื่นจะได้รับ ซึ่งจะช่วยยับยั้งการกระทำของเข้าได้ ดังนั้นถ้าเงื่อนไขในเรื่องอิทธิพลของสื่อมวลชนเป็นเช่นนี้ เยาวชนก็จะได้รับภาพนิทรรศ์ที่มีความรุนแรง มีความทุกข์ทรมาน ของผู้ที่เคราะห์ร้ายจากการต่อสู้หรือผู้ที่ได้รับผลกระทบความรุนแรงปรากฏให้เห็น เพื่อที่เยาวชนจะได้มีมุ่งมั่นก่อการร้าย อย่างไรก็ตาม “การยับยั้ง” นี้ จะมีมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับประสบการณ์ของบุคคลในเรื่องความเจ็บปวด และผลความบ้าดเจ็บจากความรุนแรงก่อนการเปิดรับสารที่มีเนื้อหาความรุนแรงจากสื่อมวลชน

นอกจากนี้ จากการค้นคว้าของ Bandura และ Walters¹⁸ ก็ทำให้เกิดทฤษฎีอีกทฤษฎีหนึ่ง คือ ทฤษฎีการเรียนรู้ความก้าวร้าวจากการสังเกต (Observational learning theory) ซึ่งมีสมมติฐานของทฤษฎีว่าบุคคลสามารถเรียนรู้พุทธิกรรมก้าวร้าว โดยการสังเกตพุทธิกรรมก้าวร้าวจากสื่อมวลชน กล่าวคือเมื่อเด็กได้รับภาพนิทรรศ์ที่มีความรุนแรง เด็ก ๆ จะได้รับแบบแผนใหม่สำหรับพุทธิกรรมก้าวร้าว การเรียนรู้ความรุนแรง หรือความก้าวร้าวนี้เป็นเช่นเดียวกับการเรียนรู้พุทธิกรรมในชั้นเรียน คือจะไม่มีการกระทำการเกิดขึ้น จนกว่าจะมีสถานการณ์ซึ่งเด็กต้องแสดงพุทธิกรรมให้สอดคล้องกับสถานการณ์นั้นเกิดขึ้นกล่าวคือเงื่อนไขที่สื่อมวลชนจะมีอิทธิพลต่อเยาวชนได้ ตามทฤษฎีนี้ได้แก่¹⁹ 1) ความเหมือนกันระหว่างสถานการณ์ที่ปรากฏทางสื่อมวลชน และสถานการณ์ในสังคมที่ผู้รับพบหลังจากการเปิดรับสารนั้น 2)

ความคาดหวังว่าตนจะได้รับรางวัลจากผู้อื่นสำหรับการมีพฤติกรรมรุนแรง และ 3) การสนับสนุนจากผู้อื่นร่วมในการเปิดรับ ซึ่งชี้ช่องทางแสดงความรุนแรงทางสื่อมวลชน และจากการวิจัยพบว่า การเรียนรู้ความก้าวหน้า นี้จะมีความแตกต่างกันระหว่างเด็กชาย และเด็กหญิง ก้าวคือ แม้เด็กหญิงและเด็กชายจะเรียนรู้พฤติกรรมก้าวหน้า จากการสังเกตความรุนแรงจากสื่อมวลชนมากเท่า ๆ กัน แต่เด็กหญิงจะกระทำในสิ่งที่เรียนรู้มาอย่างกว่า ทั้งนี้ เพราะบทบาทของเพศหญิงตลอดจนบรรทัดฐานทางวัฒนธรรมต่อต้านพฤติกรรมของผู้หญิงที่ก้าวหน้า

ทฤษฎีสุดท้ายซึ่งศึกษาในเรื่องอิทธิพลของสื่อมวลชน และความรุนแรงของเนื้อหาจากสื่อนั้น คือ ทฤษฎีแรงเสริมย้ำ (Reinforcement theory) กล่าวคือจากการก้นว้าของ Klapper²⁰ พบว่า อิทธิพลความรุนแรงจากสื่อมวลชน เป็นเพียงแรงเสริมย้ำ แบบแผนพฤติกรรมที่ผู้รับมีอยู่แล้ว โดยขึ้นอยู่กับปัจจัยเบื้องต้นทางด้านการสื่อสารบางประการ (Extra - Communication Factors) ได้แก่ 1) อุปนิสัยและกระบวนการเลือกสรรของผู้รับ (Selectivity Process) 2) กลุ่ม และบรรทัดฐานของกลุ่ม ซึ่งผู้รับสารเป็นสมาชิกอยู่ เป็นทั้งปัจจัยที่ต่อต้านการเปลี่ยนแปลง และแรงเสริมย้ำให้กับสมาชิกกลุ่มด้วย ขึ้นอยู่กับความคิดเห็นหรือพฤติกรรมที่เปลี่ยนนั้นจะขัดกับบรรทัดฐานของกลุ่มหรือไม่ 3) การกระจายข่าวสารโดยบุคคลจะเป็นแรงเสริมย้ำให้กับผู้รับสาร 4) ผู้นำความคิดเห็น และ 5) ลักษณะของสื่อมวลชนในสังคม เสรีซึ่งคาดว่าจะมีอิทธิพลต่อกลุ่มนั้นจำนวนมาก ตัวอย่างเช่นบรรทัดฐานและทัศนคติของผู้ดูภาพนิทรรศ์ที่มีความรุนแรง จะเป็นแนวทางในการเลือกรับรู้การแสดงความรุนแรงจากโทรทัศน์มาสนับสนุนบรรทัดฐานและทัศนคติของเขารูปแบบนี้จะได้รับอิทธิพลจากสื่อมวลชนก็ยิ่อมขึ้นอยู่กับกระบวนการเลือกสรรของเยาวชนด้วยเช่นกัน และสำหรับทฤษฎีแรงเสริมย้ำ นอกจากจะมีในเรื่องสังคมวิทยาด้วยคือ มองว่าบุคคลมีความผูกพันกับลำดับชั้นทางสังคม และความสัมพันธ์ทางสังคม จึงเป็นการนำอาสาส่วนผสม

เช่น ขาดความสัมพันธ์ที่มั่นคงกับกลุ่มอ้างอิง เช่นครอบครัว เพื่อน ครู และคนอื่น ๆ เด็กเหล่านี้จะไม่สามารถพัฒนาแนวทางที่ชัดเจน ในเรื่องพฤติกรรมก้าวหน้าได้ ในกรณีเช่นนี้ อิทธิพลของรายการโทรทัศน์ที่มีความรุนแรงจะเพิ่มระดับพฤติกรรมก้าวหน้าในเด็ก เพราะฉะนั้นจะเห็นได้ว่าการที่ความรุนแรงจากสื่อมวลชนจะเพ้นมา มีอิทธิพลต่อเด็กหรือเยาวชนได้นั้น ก็จะขึ้นอยู่กับเงื่อนไขหลายประการ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ความสัมพันธ์กับครอบครัว ซึ่งจะเป็นผู้กำหนดหรือแนะนำแนวทางให้กับเด็กได้ รวมทั้งอาจเป็นสาเหตุทางอ้อมที่ทำให้เด็กมีพฤติกรรมรุนแรงก็ได้เช่นกัน

นอกจากนี้มีการวิจัยอีก 1 เกี่ยวกับอิทธิพลของสื่อมวลชน กับความรุนแรงของเนื้อหาที่มีต่ออารมณ์ของผู้รับ ซึ่งพบประเด็นสำคัญหลักประเดิมดังนี้คือ²¹

1) ลักษณะการใช้เทคนิค ในการสื่อสาร(เช่นเสียงเพลง ประกอบ) และสถานการณ์ของผู้ดูในขณะที่กำลังมีการรับ (เช่นกำลังดูโทรทัศน์อยู่ในกลุ่มเพื่อน) จะมีความสัมพันธ์กับอารมณ์ในขณะนั้นของเด็ก และ 2) เด็กที่ไม่เป็นสมาชิกกลุ่มได้เลย หรือมีอาการทางประสาทบ้าง พนักงาน จะมีความพึงพอใจกับสื่อที่เสนอความรุนแรง เพราะเด็กจะใช้สื่อมวลชนเป็นเครื่องมือในการทำให้เด็กอยู่ในโลกของความฝันหนีจากความเป็นจริง (Escapist) ส่วนเด็กที่ปกติจะพึงพอใจกับเนื้อหาจากสื่อมวลชนประเภทนี้น้อยกว่า

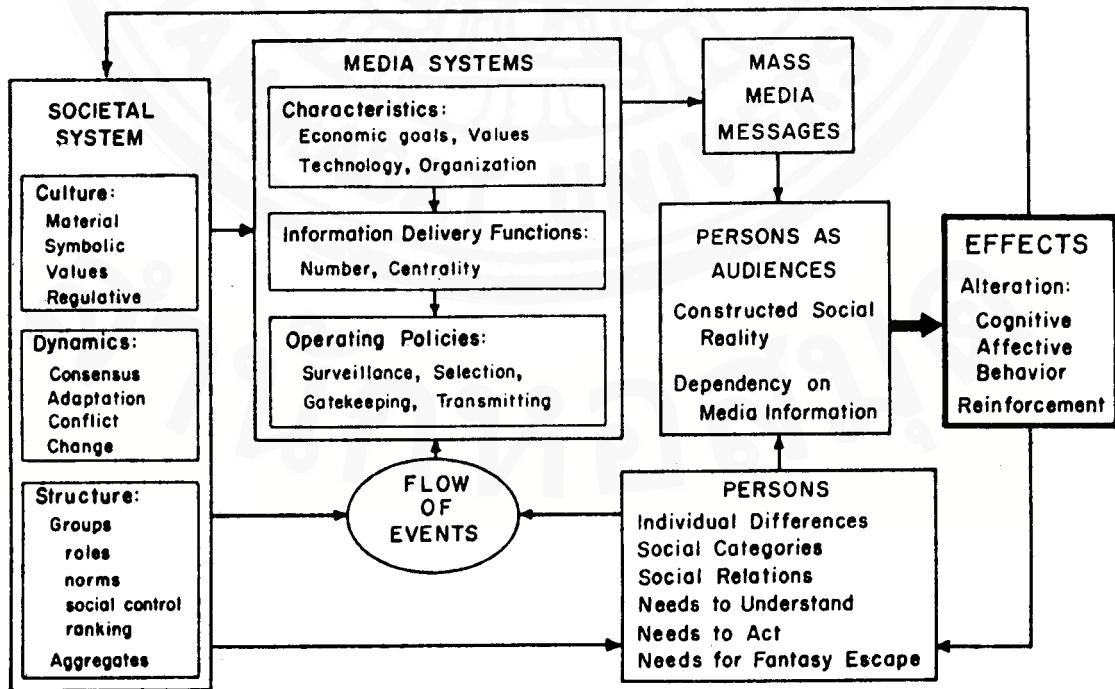
หากทฤษฎีเกี่ยวกับอิทธิพลของสื่อมวลชนในเรื่องความรุนแรงที่มีต่อเยาวชนนั้น จะเห็นได้ว่า ทุกทฤษฎีมีจุดร่วมกันอยู่เรื่องหนึ่งนั้น ก็คืออิทธิพลของสื่อมวลชน จะแตกต่างกันไปตามความแตกต่างของบุคคล ซึ่งก็แสดงว่า ถ้าเยาวชนจะได้รับอิทธิพลจากสื่อมวลชนก็ยิ่อมขึ้นอยู่กับกระบวนการเลือกสรรของเยาวชนด้วยเช่นกัน และสำหรับทฤษฎีแรงเสริมย้ำ นอกจากจะมีในเรื่องสังคมวิทยาด้วยคือ มองว่าบุคคลมีความผูกพันกับลำดับชั้นทางสังคม และความสัมพันธ์ทางสังคม จึงเป็นการนำอาสาส่วนผสม

ของทฤษฎีทางด้านจิตวิทยาประสมประสานกับทฤษฎีทางด้านสังคมวิทยา และย้อมแสดงว่าอิทธิพลของสื่อมวลชนที่มีต่อเยาวชนนั้นย่อมขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ สื่อมวลชนไม่ได้มีอิทธิพลโดยตรงกับเยาวชน ซึ่งแสดงถึงข้อจำกัดสำหรับพลังของสื่อมวลชน

จากมุมมองนี้เอง ทำให้การศึกษาเรื่องอิทธิพลของสื่อมวลชนที่มีต่อเยาวชน ไม่ว่าจะในประเด็นเรื่องความรุนแรงที่ได้ยกตัวอย่างมากค่อนข้างละเอียด หรือในเมืองฯ ฯ อิทธิพลของสื่อมวลชนที่มีต่อบุคคลในระดับหลัง จนถึงปัจจุบันนี้ พยายามมองในมุมกว้าง และพยายามนำเสนอแนวความคิดหลาย ๆ ประการรวมกันเข้า ดังเช่นที่ De Fleur และ Rokeach ได้เสนอทฤษฎีใหม่ซึ่งเรียกว่า ทฤษฎีรูปการของสื่อ (Integrated theory)²² ซึ่งแสดงเป็นแผนภาพได้ดังนี้

จากแผนภาพแสดงถึงองค์ประกอบด้วย ๆ ที่มีความสัมพันธ์กันซึ่งพอกจะสรุปได้ดังนี้คือ การกระจายของเหตุการณ์ต่าง ๆ (Flow of events) จะมาจากระบบสังคม หรือ ระบบสังคมและวัฒนธรรม โดยระบบสังคม ดังกล่าวจะประกอบด้วย (1) วัฒนธรรมที่มีนิยมทั้งในทางวัสดุธรรม (material) กระบวนการทางสัญลักษณ์ (Symbolic processes) ค่านิยม (values) และกลไกที่เป็นระบบที่ควบคุมที่ในสังคม (Regulative mechanism) (2) กระบวนการทางวัฒนธรรมที่ไม่หยุดนิ่ง (Dynamic processes of culture) ซึ่งประกอบด้วยแรงดึงดันความคงที่ของวัฒนธรรม เช่น การเห็นพ้องต้องกัน (consensus) การปรับตัว (adaptation) การขัดแย้ง (conflict) และการเปลี่ยนแปลง (change) (3) โครงสร้างของระบบสังคม (Structure of the so-

แผนภาพ แสดงองค์ประกอบและความสัมพันธ์ในทฤษฎีบูรณาการของสื่อ

cietal system) ประกอบด้วยกลุ่มที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ (formal and informal groups) พร้อมด้วย บทบาท (roles) บรรทัดฐาน (norms) การควบคุมทางสังคม (social control) และวิธีการจัดลำดับชั้นทางสังคม (ranking) ตลอดจนการรวม (aggregate) ลักษณะทางด้านภูมิหลัง (demographics) ที่แตกต่างกันไว้ด้วย

ระบบสังคมนี้จะเป็นสิ่งที่กำหนดขอบเขตของระบบสื่อ (Media System) โดยมีผลผลกระทบต่อการกำหนด (1) คุณลักษณะของสื่อ (media characteristics) ได้แก่ เป้าหมายในทางเศรษฐกิจ (Economic-goals) ค่านิยม การนำเทคโนโลยีสื่อมาใช้ และการจัดรูปองค์การสื่อมวลชน (2) หน้าที่ในการเผยแพร่ข่าวสาร (Information Delivery Functions) ทั้งในแง่ของปริมาณข่าวสาร (number) และเป็นศูนย์กลางของการเผยแพร่ข่าวสาร (centrality) (3) นโยบายในการทำงาน (Operating Policies) ซึ่งได้แก่ การติดตามเหตุการณ์ (surveillance) การเลือกเหตุการณ์มาเป็นข่าวสาร (selection) การคัดเลือกข่าวสารบางเรื่องให้กับผู้รับสาร (gatekeeping) และการถ่ายทอดข่าวสารไปยังผู้รับสาร (Transmitting)

นอกจากระบบสังคมจะมีผลกระทบต่อระบบสื่อมวลชนแล้วยังมีผลกระทบต่อนบุคคลด้วย ได้แก่ ความแตกต่างของบุคคล (individual differences) การเป็นสมาชิกในลำดับชั้นทางสังคมต่าง ๆ (social categories) และการเข้าร่วมในความสัมพันธ์ทางสังคม (social relations) นอกจากนี้สร้างความต้องการในตัวบุคคลด้วย ซึ่งทำให้สื่อมวลชนสามารถมีผลต่อนบุคคลได้ ความต้องการนี้ได้แก่ ความต้องการความเข้าใจ (Needs to understand) ความต้องการแสดงออก (Needs to act) และความต้องการหนีไปสู่โลกที่ไม่เป็นจริง (Needs for fantasy escape)

ส่วนระบบสื่อมวลชนจะรวมเอาเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจากระบบสังคม และการกระทำการของบุคคลเข้าไว้

โดยวิธีการทำงานจะเกิดจากคุณลักษณะของระบบสื่อมวลชนเอง ทั้งในด้านเป้าหมาย ค่านิยม เทคโนโลยี และตัวองค์การ และในอีกด้านหนึ่ง ระบบสื่อมวลชนก็จะมีอิทธิพลต่อปริมาณข่าวสาร และเป็นศูนย์กลางในการเผยแพร่กระจายข่าวสารด้วย กล่าวคือ การทำหน้าที่ติดตามเหตุการณ์ คัดเลือกเหตุการณ์เหล่านั้น และส่งข่าวสารผ่านสื่อมวลชนทำให้การกระจายข่าวสารเมื่อไปยังผู้รับมีข้อจำกัด

หัวใจสำคัญของทฤษฎีนูรณาการของสื่อ ก็คือบุคคลที่เป็นผู้รับสื่อมวลชน จะพบกับสารจากสื่อ โดยบุคคลจะมีเงื่อนไขอยู่ 2 ประการ คือ ลักษณะที่บุคคลมีอยู่ ตามความเป็นจริงในสังคม (social realities) และความต้องการอาศัยข่าวสารจากสื่อมวลชน (dependency on media information) กล่าวคือ ลักษณะที่บุคคลมีอยู่ตามความเป็นจริงในสังคมนั้น เป็นผลผลิตมาจากการที่บุคคลได้รับการอบรมสั่งสอนจากระบบสังคม และวัฒนธรรม ซึ่งมานำเสนอโดยโครงสร้างพฤติกรรมของเขา ส่วนความต้องการอาศัยข่าวสารจากสื่อมวลชนก็เป็นผลผลิตโดยธรรมชาติจากระบบสังคมและวัฒนธรรม การเป็นสมาชิกสังคม ความต้องการในเรื่องต่าง ๆ และความต้องการข่าวสารจากระบบสื่อมวลชน

ถ้าสารจากสื่อมวลชน ไม่มีความเกี่ยวพันกับความต้องการข่าวสารของผู้รับสาร และถ้าลักษณะที่บุคคลมีอยู่ตามความเป็นจริงในสังคมสามารถตอบสนองความต้องการของเขาแล้ว การเปิดรับสื่อมวลชนจะมีผลต่อนบุคคลเพียงเล็กน้อย หรือไม่มีผลเลย

สารจากสื่อมวลชนจะเป็นแรงเสริมข้ามความเชื่อ หรือแบบแผนพฤติกรรมที่มีอยู่แล้ว ในทางกลับกัน ถ้าบุคคลขาดความเป็นจริงในสังคมที่จะช่วยสนองความเข้าใจ ตอบสนองการแสดงออก และตอบสนองความต้องการหนีไปสู่โลกที่ไม่เป็นจริง และเมื่อบุคคลต้องอาศัยข่าวสารจากสื่อมวลชน ก็จะเกิดผลที่เป็นการเปลี่ยนแปลงตัวบุคคลนั้น ดังนั้นสารจากสื่อมวลชน อาจทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในแง่ของ ความคิด (cognitive)

อารมณ์ (affective) และพฤติกรรม (behavior) ดังปรากฏและอึดตามทฤษฎีดังนี้

๙

ประการที่ ๑ ผลต่อความคิด (Cognitive Effects) เป็นผลที่เกิดภายในตัวบุคคล ได้แก่ ความคิดที่สับสน (ambiguity) ทัศนคติ (attitudes) ความเชื่อ (belief) และค่านิยม (value) กล่าวคือ (1) ความคิดที่สับสน (ambiguity) เกิดขึ้นจากการที่บุคคลได้รับข่าวสารไม่เพียงพอ (insufficient) ที่จะทำความเข้าใจกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น หรือเกิดจากไม่มีข่าวสารที่เหมาะสมพอจะตัดสินได้ว่า ความหมายจากเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นนั้น ความหมายใดที่ถูกต้อง กล่าวคือ นิความขัดแย้ง (conflict) ในข่าวสารที่ได้รับนั้นเอง ซึ่งผลในเรื่องนี้ สามารถแก้ไขได้โดยให้ข่าวสารที่สมบูรณ์ ตัวอย่างเช่น เยาวชนได้รับข่าวสารในเรื่องโภชของยาเสพติดไม่เพียงพอ และไม่สามารถตัดสินได้ว่า ยาเสพติดมีโทษจริงหรือไม่ เขาอาจทดลองเสพยาเสพติด ดังนั้น ถ้าหากมีการเผยแพร่ข่าวสารในเรื่องนี้มากพอแล้ว น่าจะเป็นส่วนหนึ่งที่ช่วยให้เขาตัดสินใจได้อย่างไร่คาน ลื้อความสนใจ ในการกำหนดการตีความหมายในเรื่องต่าง ๆ ได้ สื่อมวลชนเพียงแค่ช่วยควบคุมข่าวสารที่จะแพร่หรือไม่ พรี่ และควบคุมวิธีการเสนอข่าวสาร แต่สื่อมวลชนก็ มีบทบาทสำคัญในการจำกัดขอบเขตการตีความหมายที่ผู้รับสารให้มีเฉพาะข่าวสารจากสื่อมวลชนเท่านั้น (2) การสร้างทัศนคติ (attitude formation) นักจิตวิทยาเกิดขึ้น เมื่อผู้รับสารพึงพาข่าวสารจากสื่อมวลชน เพื่อให้ทันกับโลกแห่งการเปลี่ยนแปลง เช่น สร้างทัศนคติใหม่ในเรื่อง อุบัติเหตุจากการข้ามถนน ปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นพิษ วิกฤตการณ์ด้านพลังงาน การคอร์ปชั่นในการเมือง การวางแผนครอบครัว และนวัตกรรม (innovation) อื่น ๆ ให้กับเยาวชน สื่อมวลชนจะแพร่ข่าวสารทุก ๆ ด้าน ให้กับบุคคลเพื่อให้เกิดความสนใจได้อย่างไม่มีจุดจบ อย่างไร่คาน สื่อมวลชนเพียงอย่างเดียวไม่เพียงพอที่จะมีอิทธิพลต่อทัศนคติ แต่กระบวนการเลือกสรร (selectivity processes) ซึ่งได้กล่าวถึงแล้วในตอนต้นมีบทบาทสำคัญในการสร้างทัศนคติ คือ การเลือกซ่องทางของสื่อมวลชนที่สนใจ เลือกเนื้อหาข่าวสาร ตลอดจนทัศนคติที่มีอยู่แล้วของบุคคลนั้นเอง เป็นเครื่องกำหนดว่า สามารถสร้างทัศนคติใหม่ให้เกิดขึ้นได้หรือไม่ ดังนั้น การพยายามที่จะปลูกฝังเยาวชนให้มีทัศนคติในเรื่องใด ๆ ก็ตามควรศึกษาอย่างละเอียดถี่งปัจจัยต่าง ๆ ที่ปรากฏอยู่ในตัวเยาวชน (Predisposition) แล้ว ซึ่งอาจเป็นการอบรมจากครอบครัว ทัศนคติตั้งเดิม ค่านิยม ฯลฯ ไปจนถึงกระบวนการเลือกสรร ก่อนที่จะใช้สื่อมวลชน โดยคิดว่า สื่อมวลชนมีอิทธิพลในการเปลี่ยนแปลงทัศนคติให้เป็นไปตามที่ต้องการได้ (3) การกำหนดภาระ (agenda-setting) เป็นบทบาทที่สำคัญยิ่งอย่างหนึ่งของสื่อมวลชน กล่าวคือสื่อมวลชนจะเลือกประเด็นข่าวสารบางประเด็นให้กับผู้รับสาร และเลือกเนื้อหาในประเด็นดังกล่าวให้กับผู้รับสาร ซึ่งในปัจจุบันนี้บุคคลไม่มีเวลาที่จะสร้างทัศนคติ และความเชื่อในทุกสิ่งทุกอย่าง บุคคลจึงเลือกประเด็นข่าวสารที่จำกัดจากสื่อมวลชนนั้น และเป็นข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับตัวเขามากใช้ อย่างไร่คาน แม้ข่าวสารจากสื่อมวลชนจะเป็นข่าวสารประเด็นเดียวกัน แต่ก็ไม่ทำให้บุคคลมีการตอบสนองอย่างเดียวกันกับข่าวสารนั้น ทั้งนี้เพราะความแตกต่างของบุคคล และลำดับชั้นทางสังคมไม่เหมือนกัน กล่าวคือ บุคคลจะกำหนดภาระข่าวสารของเขารายโดยสัมพันธ์กับภูมิหลังในกระบวนการสังคมประคิต ประสบการณ์และโครงสร้างทางบุคคลิกภาพของเขาร่วมกับ อย่างไร่คาน ถ้าข่าวสารที่ส่งผ่านสื่อมวลชนเป็นข่าวสารที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจกับบุคคล ประเด็นเหล่านี้จะได้รับการคาดหมายว่า เป็นประเด็นที่สำคัญในการกำหนดภาระของบุคคลนั้น เช่น ถ้าต้องการให้เยาวชนได้รับความรู้ในเรื่องกระบวนการประชาธิปไตย ก็สามารถให้สื่อมวลชนเสนอเรื่องราวน่าสนใจเป็นประเด็นสำคัญได้ ซึ่งเยาวชนก็จะเลือกรับประเด็นเหล่านี้ต่อไป ถ้า

เข้าใจเห็นว่าเป็นประเด็นสำคัญเช่นเดียวกัน (4) การขยายระบบความเชื่อ (Beliefs) ของบุคคลโดยทั่วไปแล้ว ระบบความเชื่อประกอบด้วยประเภทความเชื่อต่าง ๆ ได้แก่ ศาสนา ครอบครัว การเมือง ฯลฯ ซึ่งสะท้อนถึงขอบเขตของกิจกรรมทางสังคมของบุคคล ระบบความเชื่อสามารถที่จะขยายขอบเขตได้โดยการเพิ่มปริมาณประเภทความเชื่อ ดังนั้นสื่อมวลชนสามารถขยายขอบเขตความเชื่อของผู้รับสารได้ โดยการติดตามข่าวสารและเสนอข่าวสารเกี่ยวกับเรื่องของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมอย่างสม่ำเสมอ เพราะข่าวสารเหล่านี้จะเข้าไปอยู่ในความคิดเห็น ทัศนคติและค่านิยมในเรื่อง การทำงาน ศาสนา ครอบครัว และเรื่องอื่น ๆ ได้ (5) ค่านิยม (Values) เป็นความเชื่อขั้นพื้นฐานของบุคคลในเรื่องเป้าหมายที่พึงประสงค์ในสภาวะที่เป็นอยู่ (desirable end states of existence) เช่น ความสงบภาพ อิสรภาพ การอยู่รอด เป็นต้น หรือ ลักษณะความประพฤติที่พึงประสงค์ (preferred modes of conduct) เช่น ความซื่อสัตย์ การให้อภัย เป็นต้น ข่าวสารจากสื่อมวลชน มีบทบาทสำคัญในการสร้างเงื่อนไขสำหรับความชัดเจนในค่านิยม (value clarification) กล่าวคือสื่อมวลชนเสนอข่าวสารที่ให้ความขัดแย้งในค่านิยม (value conflict) ภายในกลุ่มผู้รับสาร เช่น ข่าวสารเกี่ยวกับนิเวศวิทยา จะนำมายื่นความขัดแย้งระหว่าง ค่านิยมทางเศรษฐกิจ กับค่านิยมในเรื่องความอยู่รอด และความมีสุนทรีย์ในสิ่งแวดล้อม เกี่ยวกับเรื่องนักสำรวจใหม่เห็นว่าเป็นค่านิยมที่ขัดแย้ง ทั้งนี้ เพราะ ข่าวสารจากสื่อมวลชน จะมาในรูปของการรายงานข้อความจากกลุ่มที่เคลื่อนไหวในเรื่องเหล่านี้ หรือ ตีความหมายจากแรงจูงใจในการเคลื่อนไหว และการกระทำ ซึ่งແเนื่องจากความต้องการระบุในค่านิยมที่ขัดแย้งด้วย ซึ่งการระบุเช่นนี้ทำให้ค่านิยมนิความแห่งชัดชืน ดังนั้นผู้รับสารก็จะนำไปใช้ในโองกับค่านิยมที่เขามีอยู่ การเชื่อมโยงนี้จะก่อให้เกิดความลำบากใจ เพราะจะไปบังคับให้เลือกระหว่างเป้าหมายที่ไม่อารมณ์อยู่ด้วยกันได้ และเลือกวิธีการที่จะไปยังเป้าหมายนั้น

ด้วย อย่างไรก็ตาม ผลกระทบสื่อมวลชนที่เกิดขึ้นกับตัวเข้าใจในเรื่องทางความคิดนี้เป็นไปโดยทางอ้อม กล่าวคือสื่อมวลชนจะมีอิทธิพลต่อเข้าใจได้จะต้องผ่านปัจจัยภายใน และปัจจัยภายนอกของตัวเข้าหากายประการดังได้กล่าวแล้ว

๒

ประการที่ 2 ผลกระทบอารมณ์ (Affective Effects) กระบวนการทางอารมณ์ เป็นเรื่องของความรู้สึกและอารมณ์ประเภทต่าง ๆ เช่น ความชอบ ไม่ชอบ ความกลัว ความเกลียด ความรัก เป็นต้น อิทธิพลของสารจากสื่อมวลชน ที่มีต่อ การตอบสนองทางความรู้สึกและอารมณ์ของผู้รับเป็นเรื่องที่มีการศึกษาค้นคว้าเป็นอันดับสุดท้าย และมีข้อมูลในการศึกษาน้อย เด็กพ่อจะสรุปได้ดังนี้ (1) ผลในเรื่องการไว้ความรู้สึก (desensitization effect) กล่าวคือ การปิดรับสารจากสื่อมวลชนที่มีความรุนแรงเป็นเวลานาน จะสนับสนุน การไม่มีความรู้สึก หรือสูญเสียความต้องการช่วยเหลือผู้อ่อนเมื่อเผชิญกับความรุนแรงในชีวิตจริง เช่น เข้าชั้นที่ชุมภาพนิธิที่มีการฆ่ากันมากๆ เมื่อพูดถึงความช่วยเหลือจากผู้อ่อนที่ถูกกันจ็บดันทรยพยก็อาจจะไม่ช่วย เพราะรู้สึกถึงความรุนแรงที่จะเกิดขึ้น และวางแผนต่อการร้องขอความช่วยเหลือ เป็นต้น อย่างไรก็ตาม ผลในเรื่องนี้ยังไม่ปรากฏในการวิจัยชัดเจนนัก (2) ผลในเรื่องความกลัว ความวิตกกังวล และความรู้สึกในทันที (Fear, anxiety, and trigger-happiness) เป็นผลที่ต้องมีการศึกษา และวิจัยกันต่อไปอีกเช่นกัน ตัวอย่างผลในเรื่องนี้คือ การปิดรับข่าวสารหรือละคร托ทัศน์ที่ข่าวนาน ซึ่งแสดงให้เห็นภาพของชุมชนเมืองว่ามีแต่ความรุนแรงอาจทำให้เข้าใจเกิดความกลัวหรือวิตกกังวลในเรื่องที่อยู่อาศัยหรือการท่องเที่ยวภายในเมือง เป็นต้น นอกจากนี้ภาวะการคาดหมายล่วงหน้าถึง ความล่วงร้ายของเมืองจะทำให้เกิดอารมณ์ในทันทีที่จะตอบสนองด้วยความรุนแรง

แรงกับการกระทำของผู้อื่น ผลเช่นนี้มักจะเกิดกับท้อง-ถิ่นที่ไม่ใช่เมืองนคร ซึ่งเพียงพาก่าว่าสารจากสื่อมวลชนเสนอเพื่อให้รู้ความเคลื่อนไหวภายในเมือง หรือจะเกิดกับผู้ที่มีประสบการณ์ในชุมชนเมืองน้อย (3) ผลกระทบความโกรธ การมุ่งร้าย และความผิดหวัง (anger, hostility-and frustration) จากเนื้อหาของสื่อมวลชนที่เน้นในการสร้างทัศนคติ เช่น ในช่วงที่ความขัดแย้งทางสังคมสูง เยาวชนอาจสร้างทัศนคติใหม่ ๆ ขึ้นมาจากการเรื่องเกี่ยว กับกลุ่มต่าง ๆ ซึ่งตนเกี่ยวข้องด้วยโดยอาศัยข่าวสารจาก สื่อมวลชน ถ้าเนื้อหาจากสื่อมวลชนประกอบด้วยอารมณ์ เช่น ความโกรธ ความมุ่งร้าย และความผิดหวัง ก็จะ ทำให้ความสามารถในการระงับอารมณ์ของเยาวชนลดลง จึงอาจเกิดเรื่องทะเลวิวาทในชีวิตจริงได้ อย่างไรก็ ตาม ยังไม่มีผลการวิจัยในเรื่องนี้ที่ชัดเจนนัก (4) จิย-ธรรม และความแปลกแยก²³ (Morale and alienation) เป็นผลที่เกิดขึ้นกับบุคคลทางด้านอารมณ์จากการ สุดท้าย กล่าวคือ ความรู้สึกเกี่ยวกับการอยู่ร่วมที่ดี (Collective well-being) และความรู้สึกในความเป็นเรา (we feeling) เป็นสิ่งที่สนับสนุนจิยธรรม และต่อต้าน ความแปลกแยก ความรู้สึกทั้งสองประการนี้เกิดจากที่ องค์ประกอบต่าง ๆ ในสังคมมีความสัมพันธ์กันเป็นอย่างดี โดยมีระบบการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ ช่วยдержรักษา ความสัมพันธ์นั้นไว้ กล่าวคือ การสื่อสารที่มีประสิทธิ- ภาพจะเสนอข่าวสารในทางบวกเกี่ยวกับกลุ่ม และดำเนิน ชั้นทางสังคมที่บุคคลเกี่ยวพันอยู่ เช่น สังคม ชุมชน อาชีพ เป็นต้น ดังนั้น ถ้าข่าวสารจากสื่อมวลชนมี การเปลี่ยนแปลงทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพ ในเรื่อง

ของกลุ่มหรือความเป็นอยู่ในสังคม ก็จะเปลี่ยนแปลง ระดับจิยธรรมและระดับความแปลกแยกด้วย เช่น ถ้า เยาวชนได้ทราบข่าวสารในทางลบเกี่ยวกับความไม่สงบ ธรรมในบริหารประเทศ เยาวชนจะมีระดับของความ แปลกแยกจากสังคมที่ตนเองเคยมาก่อน เป็นต้น

๓

ประการที่ ๓ ผลทางพฤติกรรม (Behavioral-Effects) ที่นำเสนอดังนี้คือ การทำให้เกิดกิจกรรม (Activation) และการไม่เกิดกิจกรรม (deactivation) กล่าว คือ (1) การทำให้เกิดกิจกรรม หมายถึง สภาพที่ผู้รับ สารกระทำบางสิ่งบางอย่างซึ่งไม่เคยทำอันเป็นผลมาจากการรับสารผ่านสื่อมวลชน การทำให้เกิดกิจกรรมจึงเป็น จุดหมายของผลทางความคิดหรือผลทางอารมณ์ ออาทิ เช่น ในการทำหนดประเด็น (issue formation) หรือใน การแก้ไขประเด็นปัญหา (issue resolution) เช่น เยาวชนที่ทราบข่าวการเคลื่อนไหวของกลุ่มเรียกร้องสิทธิ ศดตีผ่านสื่อมวลชนเป็นครั้งแรกจะทำให้เขามีปฏิกริยาถก เรื่องการต่อสู้เพื่อสิทธิศดตี และจะเกิดความสนใจใน เรื่องนี้ ซึ่งจะทำให้เขานำเรื่องนี้เข้าสู่ระดับของการกำหนด ภาระข่าวสารในความคิดของเข้า การแก้ไขประเด็นปัญหา นี้จะนำเข้าไปสู่การสร้างทัศนคติใหม่ ทั้งในเรื่องของ ความเสมอภาคทางเพศ และการเคลื่อนไหวของกลุ่ม ศดตี ความต้องเนื่องในการกำหนดประเด็นและแก้ไขประ-

เด็นเช่นนี้จะนำไปสู่การกระทำ ซึ่งอาจกระทำโดยปิดเผย คือเข้าร่วมกับกลุ่มนี้ หรือ เพียงแต่เข้าร่วมในการอภิปรายประเดิมนี้เป็นต้น นอกจากนี้ ความสนใจในเรื่องผลของเนื้อหาทางโทรศัพท์ที่มีต่อพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์น่า เช่น จากการวิจัยของ Stein และ Friedrich (1971) เสนอว่า ผู้ดูโทรศัพท์อาจเกิดการกระทำในการเข้าร่วมทั้งพฤติกรรมที่สนับสนุนสังคม (prosocial) และพฤติกรรมที่เป็นปฏิปักษ์ต่อสังคม (antisocial) ก่อมาคือเด็กที่ดูรายการสำหรับเด็ก จะเพิ่มระดับกิจกรรม “การร่วมมือ” กัน ในช่วงการเปิดรับรายการนี้ ส่วนเด็กที่ดูรายการที่มีเนื้อหาธุรกิจ จะเพิ่มระดับกิจกรรมที่ก้าวร้าว ซึ่งมาจากเนื้อหาทางโทรศัพท์ที่เปิดรับ (2) การไม่เกิดกิจกรรม (deactivation) หมายถึง ผลที่เกิดจากการเปิดรับเนื้อหาจากสื่อมวลชนแล้วทำให้บุคคลไม่เกิดการกระทำ เช่น ไม่ไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง ไม่บริโภค เป็นต้น ตัวอย่างเช่น เมื่อสารจากสื่อมวลชนสร้างสภาวะทางอารมณ์ในเรื่องความกลัวภาวะเศรษฐกิจของประเทศ และของตนเองในอนาคต หรือมีความเชื่อว่าตนไม่สามารถหลีกเลี่ยงสภาวะที่กลัวนั้นได้ บุคคลจะเลิกซื้อหุ้น รถยนต์คันใหม่ หรือ ซื้ออาหาร เป็นต้น

ผลที่เกิดขึ้นกับบุคคลไม่ว่าจะเป็นผลทางความคิดทางอารมณ์ และทางพฤติกรรม จะมีการข้อนกลับไปมีอิทธิพลกับความต้องการของบุคคล หรือลักษณะทางจิตวิทยาและคุณลักษณะทางสังคมของคนนี้ก็มีอิทธิพลกับระบบสังคมด้วย เช่น ผลทางพฤติกรรม อาจออกมายในรูปของพลังมวลชน ซึ่งไม่ใช่เดเพียงเกิดเหตุการณ์ใหม่ แต่อาจจะเพิ่มระดับความขัดแย้งทางสังคม เป็นลัทธิทางการเมือง หรือสร้างกลุ่มสังคมใหม่ เหตุการณ์เหล่านี้ในอีกทางหนึ่ง สามารถก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ระหว่างระบบสังคม และระบบสื่อมวลชนได้

อย่างไรก็ตาม ทั้งระบบสังคม ระบบสื่อมวลชน และบุคคลที่เป็นผู้รับสาร มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน (reciprocal relationships) อย่างแนบเนือง สื่อมวลชนไม่มีอิทธิพลต่อบุคคลและสังคมรวมทั้งไม่สามารถ

ครอบครองบุคคลและสังคมด้วย สื่อมวลชนมีเพียงอิทธิพลที่จำกัด (Limited Effect) ในสิ่งที่ผู้รับสารคิด รู้สึก และกระทำ ทั้งนี้ เพราะอิทธิพลนั้นย่อมขึ้นอยู่กับปัจจัยทางสังคม และปัจจัยในตัวบุคคลนั้นเอง

จากที่กล่าวมาแล้วทั้งหมดจะเห็นได้ว่า เหตุผลในการวิจัยและเหตุผลในเชิงทฤษฎีที่ผ่านมาเกี่ยวกับอิทธิพลของสื่อมวลชนที่มีต่อบุคคลหรือต่อเยาวชนนั้น ยังขาดการวิจัยสนับสนุนอีกมากกล่าวคือ การวิจัยในเรื่องอิทธิพลของสื่อมวลชนที่ผ่านมาไม่อาจตอบคำถามได้ทั้งหมดว่า สื่อมวลชนจะก่อให้เกิดผลต่อเยาวชนอย่างไร ทั้งนี้ เพราะการวิจัยส่วนใหญ่ เป็นการวิจัยผลกระทบระยะสั้น (Short-term effect) และเป็นการวิจัยเชิงทดลอง (Laboratory experimental research) เป็นส่วนมาก ที่เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) ก็มีน้อย เช่น ในการวิจัยทฤษฎีแรงเสริมย้ำ ทฤษฎีความสัมพันธ์ทางสังคม เป็นต้น ขณะนี้ การวิจัยเชิงทดลอง เช่นในทฤษฎีเกี่ยวกับอิทธิพลของสื่อมวลชนในเรื่องความรุนแรง (ยกเว้น ทฤษฎีแรงเสริมย้ำ) จึงมีข้อบกพร่องที่ผลจากการวัดนั้นมิได้อยู่ในสภาวะที่เป็นธรรมชาติ เพราะมักกลุ่มควบคุม และกลุ่มทดลอง ในขณะที่ทฤษฎีแรงเสริมย้ำซึ่งใช้การวิจัยเชิงสำรวจนั้น แม้จะวิจัยในสถานการณ์จริง แต่ก็ไม่อาจควบคุมสื่อมวลชนได้ ดังนั้นจึงน่าจะมีการวิจัยในเรื่องของอิทธิพล สื่อมวลชนที่มีต่อเยาวชนซึ่ง หรือใช้ระเบียบวิธีวิจัยอื่น เช่น การวิจัยเชิงทดลองในสนาม (Field Experimental Research) เพื่อให้สามารถควบคุมสื่อมวลชนในสถานการณ์ธรรมชาติได้ หรือใช้การวิจัยด้วยวิธีวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ควบคู่กับการวิจัยเชิงสำรวจในเรื่องเดียวกันเพื่อให้ทราบถึง “สาร” และ “ความคิด” หรือ “ความรู้สึก” ที่บุคคลจะมีต่อสารนั้นด้วย นอกจากนั้น ควรมีการวิจัยผลระยะยาว (Long-term effect) ซึ่งอาจทำในรูปของ Panel Study เพื่อรายงานทั้งปัจจุบันนี้ยังไม่สามารถตอบคำถามที่ว่า “ผลจากสื่อมวลชนที่อาจมีต่อเยาวชนนั้น ได้ส่งผลต่อเนื่องมาจนถึงระยะที่เยาวชนถึงแก่死หรือไม่”

อย่างไรก็ตาม เมื่อว่าการวิจัยความทุยถุกที่ผ่านมา ยังตอบคำถามไม่ได้ทั้งหมด แต่ก็มีแนวความคิดสำคัญที่น่าจะทำให้มองเห็นได้อย่างชัดเจน ถึงอิทธิพลของ สื่อมวลชนที่มีต่อเยาวชน ดังคำกล่าวของ Berelson²⁴ ที่ว่า “การสื่อสารบางอย่างไม่เรื่องใดก็เรื่องหนึ่งในบาง ประเดิม ซึ่งเป็นที่สนใจของบังคับในบางสภาวะ จะ ต้องทำให้เกิดมีอิทธิพลบางอย่าง”

¹ ประسنก์ วิสุทธิ์, “แผนยึดเวลาทองที่วี เหลือบธุรกิจโฆษณา”, สุดสัปดาห์พิเศษ, ปีที่ 7 ฉบับที่ 2150 (3/177), 22 มกราคม 2527.

² ในการวิจัยทางด้านการสื่อสาร มีการจำแนกกระดับวิเคราะห์ออกเป็น 3 ระดับ คือ 1) ระดับมหภาค (Aggregate or macrosocietal level) จะถือเอาสังคมทั้งหมดเป็นหน่วยวิเคราะห์ 2) ระดับระหว่างบุคคล (Molecular-interpersonal level) เป็นหน่วยวิจัยระดับกลไกแทนที่จะวิเคราะห์เป็นรายบุคคล หรือกลุ่มบุคคลทั้งหมด อาจวิเคราะห์จากข้อมูลที่บุคคลอ่ายงน้อยสองคน มีความเกี่ยวพันกัน เช่น ระหว่างสามีและภรรยา 3) ระดับบุคคลหรือระดับอุลกาค (Individual or microatomic level) จะถือเอาบุคคล แต่ละคนเป็นหน่วยวิเคราะห์.

³ แผนกอิสระวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ศัพทานุกรมสื่อสารมวลชน, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2520), หน้า ส.26.

⁴ Joseph T. Klapper, *The Effects of Mass Communication*, 9th ed., (New York: The Free Press, 1967), p.3.

⁵ Paul F. Lazarsfeld, Bernard Berelson and Hazel Gaudet, *The People's Choice*, (New York: Columbia University Press, 1948).

⁶ ผู้นำความคิดเห็น (Opinion Leader) หมายถึง บุคคลที่เป็นผู้นำในการซักจูงให้ผู้อื่นยอมรับความคิด วัดถูกสิงของ หรือ การกระทำ.

⁷ Erwin P. Bettinghaus, *Persuasive Communication*, 3rd ed., (New York: Holt, Rinehart and Winston, 1980), pp. 168-171.

⁸ Everett M. Rogers and F. Floyd Shoemaker, *Communication of Innovations*, (New York: The Free Press, 1971).

⁹ Melvin L. De Fleur, *Theory of Mass Communication*, (New York: David McKay Company Inc., 1970), p.p. 124-129.

¹⁰ Ibid., p.p. 119-122.

¹¹ Klapper, Op.cit., p.49.

¹² De Fleur, Op.cit., pp. 122-124.

¹³ Ibid., pp. 129-139.

¹⁴ Melvin L. De Fleur and Sandra Ball-Rokeach, *Theories of Mass Communication*, 3rd ed., (New York: David McKay Company , Inc., 1975), p.219.

¹⁵ Seymour Feshbach and Robert Singer, *Television and Aggression*, (San Francisco : Jossey-Bass, 1971).

¹⁶ Leonard Berkowitz, *Aggression: A Social Psychological Analysis*, (New York: McGraw-Hill, 1962).

¹⁷ De Fleur and Rokeach, Op.cit., p.225.

¹⁸ Albert Bandura and Richard Walters, *Social Learning and Personality Development*, (New York: Holt, Rinehart and Winston, 1963).

¹⁹ De Fleur and Rokeach, Op.cit., p.226.

²⁰ Klapper, Op.cit., pp.49-51. และ De Fleur and Rokeach, Op.cit., pp. 227-229.

²¹ Klapper, Op.cit, pp. 164-165.

²² De Fleur and Rokeach, Op.cit., pp. 255-280.

²³ ความແປດເແຍກ (alienation) ໜາຍດີງ ກວະທາງຈົດໃຈຂອງບຸກຄົດຊື່ເກີດຈາກສພາພນາງອ່າງ ໃນຄວາມສັນພັນຮ່ວມ່ວ່າງ ຮະບນສັງຄນກັນບຸກຄົດ ທຳໄຫ້ບຸກຄົດຮູ້ສຶກວ່າຕົນແອນເປັນບຸກຄົດທີ່ໄຮ້ຢ່ານາງ ໄວ້ຄວາມໝາຍ ໄນ້ຈະກັບຄຽດມີຄວາມໂດດເຈຍວາງສັງຄນ ແລະ ຄວາມແປດເແຍກຈາກຕົນເອງ ຜົ່ງສ່ວນໃຫ້ຢູ່ຈະເປັນຜລທຳໄຫ້ບຸກຄົດນີ້ພຸດຕິກຣມໃນເຊີງຄນ – ຜູ້ເຂົ້າ

²⁴ Bernard Berelson ກລາວວ່າ “Some kinds of communication on some kinds of issues, brought to the attention of some kinds of people under some kinds of conditions, have some kinds of effects. ຈາກ Bernard Berelson, “Communications and Public Opinion”, in Wilbur Schramm, *Communications in Modern Society*, (Urbana, Ill: University of Illinois Press, 1948), p. 172.